ПАМ'ЯТІ ВЧИТЕЛЯ. ПАВЛО ПАВЛОВИЧ КІШ

Я.Р.Базель

Державний вищий навчальний заклад “Ужгородський національний університет”, 88000, м. Ужгород, вул. Підгірна, 46

В 2011 році виповнюється 80 років від дня народження основоположника наукового напрямку кафедри аналітичної хімії Ужгородського національного університету, відомого вченого, педагога, організатора науки професора Павла Павловича Кіша. Павло Павлович ввійшов в історію розвитку аналітичної хімії не лише на теренах України. Це особистість, людина, про яку пам’ятають, згадують не лише на кафедрі, але й далеко за її межами, передусім в Україні та інших країнах колишнього Радянського Союзу.

In 2011, was celebrated 80 anniversary of the founder of scientific direction of Analytical Chemistry Department of Uzhgorod National University, a renowned scholar, teacher and organizer of science Professor Paul P. Kish. Pavel came in the history of analytical chemistry, not only in Ukraine. These man, a person, which remember, recall not only the department but also abroad, especially in Ukraine and other former Soviet Union.

П.П.Кіш народився 19 серпня 1931 р. в м. Виноградові Закарпатської області. Після закінчення середньої школи вступив на хімічний факультет Ужгородського державного університету, після закінчення якого в 1954 році працював вчителем, а потім заступником директора школи у м. Виноградові. Але потяг до науки нестримно дає про себе знати і в 1959 р. він вступає в аспірантуру Київського університету імені Тараса Шевченка. Його дисертаційною роботою керує відомий вчений в галузі аналітичної хімії - академік А.К.Бабко. За три роки навчання в аспірантурі П.П.Кіш виконує і в 1962 р. успішно захищає кандидатську дисертацію в галузі розробки фотометричних методів визначення індію.

Після захисту кандидатської дисертації П.П.Кіш незмінно працює в Ужгородському університеті: спочатку на посаді доцента, а потім професора, завідуючого кафедрою аналітичної хімії. В ці роки проявляються блискучі здібності П.П.Кіша як організатора науки. Ним формується новий науковий напрямок - розробка екстракційно-спектрофотометричних методів визначення елементів з використанням основних барвників, який і до тепер успішно розвивається на кафедрі аналітичної хімії Ужгородського університету. Ця ідея знаходить однодумців, на кафедрі з'являються перші аспіранти. Роботи, виконані на кафедрі аналітичної хімії Ужгородського університету, публікуються у провідних фахових журналах.

Новий науковий напрямок підтримують всесвітньо відомі вчені - академіки І.П.Алімарін, Ю.О.Золотов, А.К.Бабко, А.Т.Пилипенко. Не випадково в Ужгороді починають проводитись засідання координаційних Рад з аналітичної хімії АН СРСР та АН УРСР. Починаючи з 1978 року, П.П.Кіш є незмінним членом Наукових Рад з аналітичної хімії, членом редколегії "Українського хімічного журналу".

В 1977 р. П.П.Кіш в Інституті геохімії та аналітичної хімії АН СРСР успішно захищає докторську дисертацію на тему “Екстракційно-фотометричні методи визначення мікрокількостей елементів з використанням основних барвників”. З середини 60-тих років співробітниками

кафедри аналітичної хімії УжДУ під керівництвом проф. П.П.Кіша проведено ряд фундаментальних наукових досліджень з теорії утворення та екстракції іонних асоціатів з основними барвниками.

П.П.Кіш на лекції з аналітичної хімії

Встановлені загальні закономірності впливу кислотності середовища, природи галогенід-іону, металу, природи і будови основного барвника і розчинника на екстракцію. Вивчено кінетику екстракції і взаємний вплив елементів при екстракції основними барвниками, виявлені причини і характер впливу різних факторів на ступінь екстракції різних елементів. На основі цих досліджень були сформульовані основні положення теорії екстракції основними барвниками, які були використані при розробці методів визначення різних елементів. Саме ці дослідження закріпили пріоритет на теренах СРСР Ужгородської наукової школи аналітичної хімії.

В цей період під його керівництвом І.І.Зимомря досліджував екстракцію основними барвниками тіоціанатних комплексів цинку, Ю. К. Онищенко розробив нові методи екстракційно-фотометричного визначення стибію з використанням основних барвників. І. П. Погойда досліджував екстракцію індію у вигляді комплексів з галогенід-йонами і основними барвниками, С. Г. Кременева – екстракцію барвниками комплексів талію і телуру, Г.М.Вітенко – ртуті, Є.М.Задорожна – золота, Й.С.Балог – кадмію, Я.Р.Базель – свинцю. Під керівництвом Павла Павловича Кіша починали свої наукові дослідження й інші науковці, зокрема, І.І. Желтвай, О.Г. Воронич, В.А. Андрух, Я.І. Студеняк. І.М. Мага. Всі вони успішно захистили кандидатські дисертації. в кращих наукових центрах СРСР (Москва, Київ, Дніпропетровськ, Харків та ін.). Його учнями вважають себе також кандидати хімічних наук Кормош Ж.О., Сухарев С.М., Сухарева О.Ю., Молнар Д.І.. Безперечно, заслугою Павла Павловича Кіша є те, що Й.С.Балог, С.Ю.Чундак та Я.Р.Базель захистили докторські дисертації, чим доказали перспективність і значимість започаткованої ним наукової тематики.

Учні Павла Павловича Кіша стали відомим науковцями і викладачами, успішно працюють в різних наукових та промислових центрах. Ю.К.Онищенко довгі роки був проректором з наукової роботи Житомирського педагогічного інституту, І.І.Погойда завідував лабораторією Закарпатського обласного центру стандартизації та метрології, І.М.Мага є завідувачем прикордонної державної контрольно-токсикологічної лабораторії, Ж.О.Кормош – завідувачем кафедри аналітичної хімії Волинського національного університету імені Лесі Українки, І.І.Желтвай – провідним науковим співробітником Фізико-хімічного інституту ім. В.Богатського НАН України, Д.І.Молнар - доцентом Мукачівського технологічного інституту, Р.С.Шкумбатюк – викладачем Львівського сільськогосподарського інституту. Провідними вченими в Угорщині та Словакії стали учні Павла Павловича професор Й.С.Балог (Ніредьгазький коледж, Угорщина) та доцент В.А.Андрух (Кошіцький університет ім.. П.Й.Шафарика, Словакія). Продовжують розвивати започатковану ним наукову тематику в Ужгородському університеті професори Балог Й.С., Чундак С.Ю. та Базель Я.Р., доценти Студеняк Я.І., Воронич О.Г., Сухарев С.М., Сухарева О.Ю., Мага І.М. Думаю, Павло Павлович був би щиро радий сучасним досягненням кафедри аналітичної хімії Ужгородського національного університету, яка справедливо вважається провідним науковим центром в галузі аналітичної хімії на Україні.

П.П.Кіш був надзвичайно талановитою і працелюбною людиною. Мало хто може похвалитись такою кількістю наукових публікацій (понад 250) та авторських свідоцтв і патентів (понад 30). Він мав талант об’єднувати людей (іноді різного профілю) для вирішення задуманої наукової проблеми. Тому й не дивно, що співавторами його наукових праць були не лише хіміки, але й фізики, медики, біологи, виробничники, працівники хімічних лабораторій.

Не можна не згадати його педагогічні таланти. Лекції Павла Павловича ще й дотепер згадують на кафедрі. Звичайно, передусім за їх професійність, логічність, наповненість, методичну спрямованість. Його вміння навести цікаві приклади, порівняння, своєчасно розвантажити студента жартом чи цікавою фразою стали кла-

© Я.Р.Базель

сичними і дотепер згадуються всіма, хто в свій час слухав його лекції. Він мав якусь особливу вишуканість, його одяг завжди був підібраний з особливою старанністю, навіть елегантністю. Студенти його дуже поважали і любили. Це особливо проявлялось при святкуванні Днів Хіміка, коли він завдяки своїй харизмі був одним з основних персонажів для студенів. Павло Павлович як ніхто вмів захопити уявлення студента своєю науковою ідеєю. Студенти любили, поважали і тягнулись до нього. На засідання наукового гуртка приходила ледь не половина студентів курсу. Саме з кращих гуртківців підбирав Павло Павлович своїх аспірантів.

Особливо хочеться сказати про людяність Павла Павловича. Він цікавився особистим життям, проблемами своїх вихованців, завжди прагнув їм допомогти. Не випадково, більшість учнів Павла Павловича успішно захистили кандидатські чи докторські дисертації і знайшли своє місце в житті.

На жаль, важка хвороба настигла Павла Павловича в самий розквіт його талантів і не дала закінчити все намічене. У березні 1992 р. після важкої хвороби Павла Павловича Кіша не стало. Але він назавжди залишив слід в пам’яті колег, учнів, студентів, створеній ним Ужгородській науковій школі аналітиків.

Таким ми пам’ятаємо професора Павла Павловича Кіша, таким він залишиться в пам'яті тих, хто його знав, любив і поважав.

Павло Павлович Кіш зі студентами та аспірантами кафедри